Inhoud

Inleiding **9**
– onbekend maakt onbemind: wat is de zin van de Latijns-Amerikaanse bevrijdingsfilosofie
– Enrique Dussel als grote inspirator van het bevrijdingsdenken

Kennisontwikkeling en kennisvernietiging **23**
– wereldwijde invloed van het eurocentrisme
– noodzaak tot dekolonisatie van het denken
– een nieuw paradigma

Zorg als bindmiddel **53**
– invloeden van Karl Marx en Emanuel Levinas
– *lebendige Arbeit*: het scheppen van iets uit niets
– erkenning als voorwaarde tot medemenselijkheid

Ons Amerika **68**
– bestaat er een Latijns-Amerikaanse filosofie
– vrijheidsstrijd en bevrijdingsdenken
– ander perspectief op het wereldgebeuren

Erbarmen met de armen **92**
– overlevingsstrategie
– materiële ethiek: filosofie is gedragswetenschap
– wat houdt bestaanszekerheid in

Bij wijze van afsluiting **111**

Noten **113**

Zeevaarder binnenloopt, lees je op een schild met de Europese gouden sterren: *Hier begint Europa*. Het lijkt op haarkloverij, maar waarom staat er niet: *Hier eindigt Europa*? Ligt er immers niet een wereld van verschil tussen dat *hier begint* en *hier eindigt?* Vergelijk het maar eens met *hier begint of herbegint het klassieke denken* en *hier eindigt het klassieke denken*. Juist die nadruk op het een of op het ander raakt de kern van het verschil tussen de westerse filosofie en de Latijns-Amerikaanse bevrijdingsfilosofie.[3] Het maakt namelijk nogal wat uit vanuit welk perspectief je naar hetzelfde historische feit kijkt. Dat geldt zeker als we het hebben over antwoorden op vragen over menswaardigheid, kennis, ethiek en politiek. Ethiek en politiek zijn omstreden en bestreden onderwerpen, zeker als ze verbonden worden met opvattingen over geloof. Dominante opvattingen over ethiek en politiek komen altijd voort uit situationele gegevenheden waarin machtsaanspraken zich doen gelden. Misschien is daarom wel het meest nietszeggende antwoord op de vraag wat is ethiek: *doing the right thing for the right reason.*[4]

De Latijns-Amerikaanse bevrijdingsfilosofie wil zich bevrijden uit de voetangels en klemmen van een westers denken dat uitgaat van het eigen gelijk. Ze wil een ander pad bewandelen dan de weg die is voortgekomen uit het eurocentrisme. Dat begrip staat voor een westerse opvatting over beschaving en wetenschap dat wereldwijd, vanaf 1492, met imperialistisch machtsvertoon dominant is uitgedragen.[5]

Over het algemeen zijn – zeker tot aan het begin van de twintigste eeuw – in het westerse denken witte, christelijke mannen uit een beperkt aantal Europese landen aan het woord. Door de vroegere zeemachten

en door migraties vanuit Europa is dat denken vanaf 1492 in zowel Zuid- als Noord-Amerika uitgezaaid. In elke filosofiestudie wordt steeds weer naar hen teruggverwezen. Ze worden gezien als grote denkers ofschoon hun reputatie aanvechtbaar is. Waren immers Kant en Hegel geen racistische denkers? En hoe staat het met de existentialisten zoals Heidegger en Sartre? Wiens kant kozen zij toen het erom ging? De een koesterde sympathieën voor het nationaalsocialisme en de ander viel Stalin niet af, terwijl toch het hart van de filosofie een kritisch denken is. En als we het over het oude Griekenland hebben als bakermat van de westerse beschaving, schoven hun filosofen vrouwen niet aan de kant en zagen zij de niet-Griek niet als een barbaar?

Het eurocentrisme kent een Grieks-christelijk fundament. In de middeleeuwen werd het Griekse denken uit de Atheense School in de rooms-katholieke leer geïntegreerd. In het Griekse denken stond het zoeken naar algemene begrippen centraal en de christelijke opvatting baseerde zich op de geloofswaarheid van de ene ware God. Beide denkwegen (methodes[6]) gingen uit van een eerste beginsel dat in het Griekse denken ook wel de onbewogen beweger werd genoemd.[7] Men zette in op het zoeken naar universaliteit op basis van rationele argumentatie. Het ging om het ontrafelen van relaties tussen oorzaak en gevolg.

Een van de belangrijkste theologische vraagstukken in de middeleeuwse wetenschap was de zoektocht naar godsbewijzen. Wat waar is, werd vastgesteld door middel van theologische disputen: *quod erat demonstrandum* (wat bewezen moest worden en aldus bewezen werd).

Bijna alle 'grote' Europese denkers van de middeleeuwen tot aan het begin van de twintigste eeuw had-